

Hjalmarinna

Olen Piko 2000-luvun Suomesta. Menen tapaamaan Hjalmarinnaa. Aprikoin, että tälläkin kertaa aikamatkasta tulee outo kokemus. Hjalmarinna on avosuhteessa Pertteliin. He elävät Bergenissä. Eletään vuotta 1430. Pertteli takoo miekkoja, valmistaa keihäitä ja ketjuja. Hän on viikinkipäällikkö Ludoviuksen tuoppikaveri. Hjalmarinna on koko sikäläisen maanpiirin tunnetuin tietäjänainen. Hjalmarinna pitää povellaan nahkapussia. Se on täynnä kyynhampaita, sammakonreisiä ja ahnaan hauen otsanahkaa. Eilen hän tuli naapurikylästä. Siellä parantui loitsuilla, verenjuoksetuksella ja päähän laitetulla risuseppeleellä kolme miehenpuolta ja viisi naista. Kun Hjalmarinnalta kysyy, hän sanoo reseptikseen pelon, kauhun ja kuvotuksen yhdistelmän. Ne parantavat, muut metkuni ovat silmänlumetta, hän sanoo.

Pyydän Hjalmarinnan keskustelemaan, siirrymme heidän savunhajuiseen ja savun tummentamaan suureen tupaansa.

Hjalmarinna: Kun sovimme tästä tapaamisesta, kerroit olevasi huolissasi Itämaasta. — Se on nykyinen Suomi, Piko huomauttaa. — Me nimitämme sitä Itämaaksi. Samantekevää. Miksi kannat huolta?

Piko: Maan talous on vahvassa laskusuunnassa, poliitikot vain riitelevät emmekä me tavan ihmiset voi asialle mitään. Niin, ja rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät.

Hjalmarinna: Ovatko nämä omia mietteitäsi vai puhutko jonkun suulla?

Piko: Kyllä nämä havainnot ovat esillä kaikissa lehdissä. Viimeksi luin Helsingin Sanomista yleisenosastokirjoituksen. Siinä kirjoittajat osoittavat sormella poliittisen dialogin puutetta.

Hjalmarinna: Jos riisuisin ympäriltäni tämän karhuntaljan ja pellavapaidan, avaisin reiteni sinun astua pyhäkkööni, sanoisitko jälkeenpäin, että tämän seudun naiset ovat helppo saalis ja löysäperseisiä?

Piko: Hmmm.

Hjalmarinna: Kakaise ulos rohkeasti, mitä sanoisit.

Piko: No, suoraan sanottuna sanoisin, olet ronski suustasikin.

Hjalmarinna: Huomaatko, kuinka helposti sain sinut rotkon reunalle?

Piko: Rotkon?

Hjalmarinna: Niin, rotkon. Sinne putoaa, kun uskoo omiin kuvitelmiinsa, katteettomiin yleistyksiinsä, erilaisiin huhupuheisiin. Niin, ja lehtijuttuihin.

Piko: Miten niin putoaa, kaikkihan me nimeämme, oletamme, uskomme koska huhut vaikuttavat todenmukaisilta ja niin edelleen.

Hjalmarinna: Kiintoisaa. Puhut kaikista. Pääsi vilisee itsestäänselvyyksiä, onko näin?

Piko: Jokaisen pää vilisee niitä. Niiden avulla tässä maailmassa suunnistetaan. Venäjä on paha. Porvarit ovat ahneita. Köyhät petkuttavat valtiota. Nuoret tekevät rikoksia. Tällainen tämä maailma nyt vain sattuu olemaan.

Hjalmarinna: Mikä on seuraava numero sarjassa 1 3 5 7.

Piko: Ilman muuta 9.

Hjalmarinna: Mitä sanot, kun ilmoitan sinulle, että seuraava numero on 16?

Piko: Ei voi olla.

Hjalmarinna: Kyllä voi, kun luovut itsestäänselvyydestä ja muistat, että nyt emme keskity yleistämään vaan pohtimaan sääntöjä.

Piko: Sääntöjä?

Hjalmarinna: Niin. Luku 16 on johdonmukaisesti seuraava, jos sääntö on seuraava: laske neljä edellistä lukua yhteen ja ilmoita summa.

Piko: Nyt tajuan. Eli jos meillä on yhteiset säännöt asioiden tulkintaan, löydämme ratkaisun, josta voidaan olla yksimielisiä.

Hjalmarinna: Kokeillaanpa seuraavaa rimpsua. Mikä on johdonmukaisesti seuraava eläin: Kani. Peura. Poro. Sika.

Piko: Ups. Mietitäänpäs. Se voisi olla karhu, ehkä ilves.

Hjalmarinna: Miksi karhu tai vaikka ilves?

Piko: Karhu ja ilves saalistavat ja sinun listasi eläimet ovat saaliseläimiä.

Hjalmarinna: Huomaat, ettei voida kuitenkaan sanoa varmasti, onko luettelon viides jäsen aina neljän edellisen saaliseläin. Onnistuit tavoittelemaan sääntöä, joka johtaisi eteenpäin. Minäpä kerron, että seuraava eli viides eläin on Sisilisko.

Piko: Miten niin? Minkä säännön mukaan?

Hjalmarinna: Vain minä tiedän säännön enkä aio kertoa sitä. Nyt olemme tulleet ensimmäisen vahvan "tilityksesi" kohdalle. Kun emme tiedä sääntöjä, alamme holtittomasti tehdä yleistyksiä. Ovatko silmänsä viirulle laittavat ja kuvansa julkaisevat rasisteja. Onko viirulle väöntäminen siis rasismia? Tästähan te Suomessa joulukuun lumettomina päivinä käynte sanan vaihtoa. Kerroit mielipidekirjoituksesta. Lukaisin sen tuossa samalla, kun miehit viidennen eläimen arvoitusta. Jutussahan alleviivataan, että päätöksenteossa on aiempaa enemmän ihmisiä, jotka eivät ole perehtyneet riittävästi tehtävien päätösten perusteisiin. Eli he eivät tiedä sääntöjä, joiden perusteella voisivat luoda oman kokonaiskäsitksen. Sellaisen, josta he olisivat iloisia ja ylpeitä.

Piko: Niin kai.

Hjalmarinna: Et ole tainnut aikamatkoillasi tavata David Hume nimistä englantilaista kaveria. Hän olisi saattanut kertoa lisää siitä, miten tahmaista on yrittää selvittää, kuinka luotettavaa on päätellä yksityistapauksesta yleistä. Sitä päättelyä tehdään ilman sovittuja sääntöjä koko ajan.

Piko: Pitääkö aina toimia sääntöjen mukaan? Se tympäisee minua.

Hjalmarinna: Miksi sanot "tympäisee minua" etkä "tympäisee minä"?

Piko: Tietysti siksi, että se olisi kielioppivirhe!

Hjalmarinna: Haluat siis puhua kielioppia noudattaen?

Piko: Totta kai, sikäli kuin tunnen kielioppisäännöt ja osaan soveltaa niitä.

Hjalmarinna: Eikä se tympäise sinua?

Piko: Ei tietenkään. Ai, nyt huomaa. Noudatan kielioppisääntöjä, mutta sanoin, että minua tympäisevät asioista puhumiseen liittyvät säännöt. Näinhän siinä tapahtuu, vai mitä?

Hjalmarinna: Alat kiireisen ajan nykyihmisenä tehdä kysymystä. Se on paluuta hitauteen, jolla me täällä vanhassa ajassa pohdimme asioitamme.

Piko: Voi, kun voisin muuttaa tänne olemaan vatvomatta ja kiirehtimättä.

Hjalmarinna: Emme me täällä haaveile paremmasta paikasta. Se on samanlainen ajatusharha kuin mikä tahansa vastaava haakuilu.

Piko: (Miettii pitkään.) Jaahah, paras pahin, kuuma kylmä, terävä tylsä. Maailma on jakautunut vastapareiksi?

Hjalmarinna: Ei ole, mieleemme tekee nuo jaot.

Piko: Nyt ymmärrän, että sen lisäksi että asiat ja tapahtumat ovat vaikeaselkoisia teemme niistä epätarkalla puheellamme vielä vaikeampia.

Hjalmarinna: Haluatko minun sanovan, että olet tullut kypsään johtopäätökseen?

Piko: No niin, hm, kyllä.

Hjalmarinna: Tunnet lineaarisen ajattelutavan, tähtää johonkin ja rakennat selityksiä siihen pääsemiseksi. Niinpä alat yleistää, löytää vastausta, joka tyydyttää. Ymmärsinkö oikein?

Piko: Kyllä, meidän maailmassamme pitää olla tehokas, edetä nopeasti johonkin tulokseen ja samalla on sallittua päivittely ja voivottelu.

Hjalmarinna: Koet siis eläväsi yhdessä maailmassa ja vain siinä?

Piko: Tietysti. Miten muuten voisi olla?

Hjalmarinna: Asetu tähän viereen katsomaan tulta.